

Knud Sønderby i Sydthy

Af Jens Jørgen Bangsgaard, Osted, Roskilde

Det begyndte i 1966, ja egentlig begyndte det længe før. Faktisk var 1966 det år, hvor det sluttede - det meste af historien. Allerede da jeg var dreng i 1950'erne fortalte min far, at der om sommeren boede en digter i Visbyå, lidt nord for Kæstrup, i et hus helt ude ved fjorden. Ja, han kunne faktisk sidde i sin digterhybel i huset og se ud over Limfjorden til øen Mors. Eller ud på de mange lyng klædte bronzealderhøje til den modsatte side. "Efter min mening en af de skønneste egne i Danmark", sagde en anden digter, Aage Marcus, der levede i årene 1888-1985.

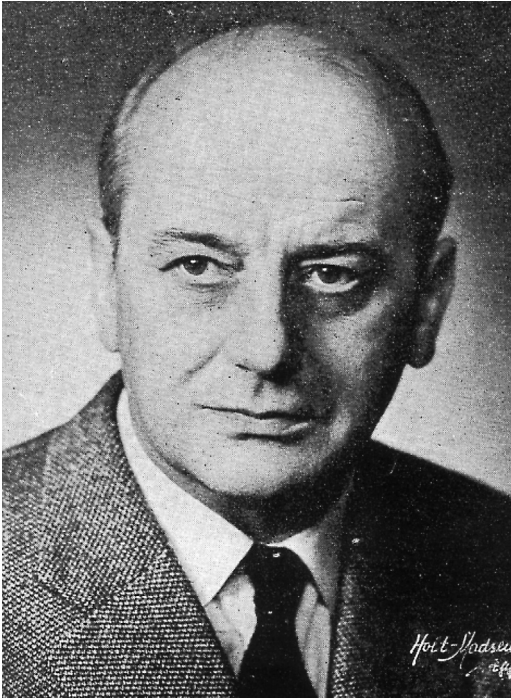
En forfatter, hvis liv er at skrive, kan ikke lige lægge blyant, kuglepen eller computer fra sig, fordi kalenderen viser sommerferie-tid. Han eller hun sidder måske med en historie i hovedet, der først lige skal ned på papir. Det er sik-

kert, at Knud Sønderby skrev nogle af sine essays i Sydthy, ved Limfjorden og kæmpehøjene, og hentede megen inspiration herfra til sin meget store og meget danske essayproduktion.

Knud Sønderby er født 10. juli 1909 i Esbjerg, senere i drengens barndom flyttede den øvrige familie til Hellerup, da faderen var død i 1917 af Den spanske Syge. Knud Sønderby måtte flygte til Sverige, mens nazisterne huserede i Danmark i de fem forbandede år. Da han kom hjem i sommeren 1945, begyndte han sammen med forfatter-kollegaen, Jacob Paludan, der levede i årene 1896-1975, at skrive en kortprosa, essays - som nok lignede noveller lidt, men de var *ikke* opdagede, tværtimod, er et essay beretningen om noget selvoplevet. *Et mødested mellem det saglige og det personlige*. Essayist blev han med samlingen *Grøn-*



Huset ligger smukt med eng til Visby Bredning. Her må Knud Sønderbys »Sorte Svane« være blevet klargjort.



Knud Sønderby ved sin 50 års fødselsdag i 1959. (Hentet fra Danske Digtere i det 20. århundrede, Gads Forsalg 1966, bind II, side 271).

landsk sommer-prosaskitser. Der fulgte flere essaysamlinger i de følgende år. Det er som essayist Knud Sønderby har sikret sig en blivende plads i dansk litteratur.

Sønderby blev student fra Øregaard gymnasium i 1927, og cand. jur. fra Københavns Universitet 1935. Han fungerede som sagfører-fuldmægtig 1936-1937. Knud Sønderby virkede en tid som journalist, før han blev heltidsforfatter. Først ved Nationaltidende, senere ved Berlingske Tidende og endelig ved Politiken.

Knud Sønderby havde fået trykt nogle af sine digte og prosastykker i Øregaard - posten i 1925. Sin egentlige romandebut fik han i september 1931 med bogen *Midt i en Jazztid*, året efter fulgte romanen, *To mennesker Mødes*, og sin dramatikerdebut, fik han i 1941 med skuespillet *En kvinde er Overflødig*. Det er imponerende, at en så ung mand - 23 år - kan skrive en bog med så megen livsvisdom og menne-

skekendskab som Knud Sønderby kan opvise i romanen *To mennesker Mødes*. Så smukt og så elegant. Digteren var undervejs blevet borgerlig gift den 20. april 1940 i Gentofte.

Mine to første voksen-roman-indkøb var Knud Sønderbys debutroman og hans næste: *To mennesker Mødes*, der - som sagt ovenfor - udkom i 1932, samt to andre Tranebøger. Alle fire står de på de af mine reolhylder, der er sat af til det bedste, der er skrevet på dansk. Der står de endnu, fuldt berettiget, ved siden af Blicher og Blixen, smudsomslaget er efterhånden blevet slidt i laser. Bøgerne rummer dog stadig store og flotte oplevelser. Med en indfølt humor fortæller han om både landskab og befolkning. Knud Sønderby elskede i sjælden høj grad sit fædreland og dets indbyggere. Han holdt meget af det danske sprog, det der gør danskerne til et folk - rent ud sagt - til danskere.

Hvis Modersmål-Selskabet havde været stiftet flere år tidligere, ville "vores" digter have været en oplagt prisvinder som belønning for sit klare, udtryksfulde og varierede sprog, og for at have anvendt det i tale såvel som på skrift. I 1970 - altså flere år efter digterens død fik hans kone, Inge Sønderby, en opfordring fra Gyldendals Bogklub om eventuelt i samarbejde med forfatter og forlagsdirektør Mogens Knudsen (1919-1985) at lave et udvalg af Knud Sønderbys bedste essays. Samlingen udkom samme år og fik titlen, *"Danmarkskortet"*, med undertitlen *"udvalgte essays om landskaber og mennesker"*. Til bogen blev der hentet bidrag fra essaysamlingerne "Forsvundne somre", "Hvidtjørnen", "Gensyn med havet", "De blå glimt" og "De danske Havne". Bogen her skal også - efter at være læst - have en plads på reolen for det bedste, der er skrevet på dansk! Nu kunne man jo tro, at det hele er en banal, Morten Korch-agtig stokroseidyl og "lyserød" omgang, men det er langt fra tilfældet. Hør blot her: *"Hele ens liv i Danmark ser man som i fugleperspektiv. Begivenheder, situationer og landskaber springer en i møde sammenfattet som i et digt. Hvert lille knæk på vejene er angivet så nær, at man selv uvilkårlig følger resten til. Man beplanter med træer og sår bølgede hvede- og havre-*



Limfjorden ved Visby Bredning.

marker efter erindringen, anbringer iskagehuse, hønsrier, vindmotorer, jernbanebomme og ledvogterhuse med børnetøj til tørring, man brolægger og makadamiserer (vejbelægning med tjære og småsten - ikke asfalt - jjb) veje og strør bondgårde og kirketårne ud over landskabet. På et kort, hvor Damhussøen fylder en hel centimeter, er der ingen grænser for, hvad man kan få med". Fra essayet "Danmarkskortet".

Senere fik foromtalte forlagsdirektør Mogens Knudsen til opgave at sammensætte en antologi, (i rækken af Omnibusbøger) der fik titlen, "På rejse i Europa", bogen udkom hos Carit Andersens Forlag. Alle bidragyderne var danske forfattere, der fortalte om en rejseoplevelse, og Knud Sønderby bidrog med essayet "Bænken ved San Cataldo" - Italien - fra samlingen, "Gensyn med Havet" der udkom i 1957. Det generer mig en del, at det er umuligt at finde nogen som helst årstal i antologien, "På rejse i Europa", men første halvdel eller midten af 1960-erne er næppe noget dårligt gæt på bogens fremkomst. Sønderbys bidrag er udkommet i 1957, og mit eksemplar er købt i 1966. Det var i hvert fald den gang da man kunne købe en antologi på 400 sider for 14,75 kr.

Knud Sønderby var en af de oprindelige

medlemmer ved stiftelsen af Det danske Akademi (litterære - jjb) den 28. november 1960. Oprindeligt var de 12 medlemmer, senere blev antallet udvidet til 16. Knud Sønderby var medlem til sin død den 8. august 1966, han døde i sin sommerbolig ved Visbyå i Visby sogn meget nær ved Limfjorden i Sydthy. Få dage senere blev han begravet på Tårnbæk kirkegård nord for København. Ud mod Øresund. Ud mod vandet.

Det er somme tider svært at skelne mellem det, man vitterligt husker og det, der er blevet fortalt så ofte, at vi tror, det er noget, vi kan huske. Har man stået ved siden af digteren hos købmand, bager eller boghandler, eller er det bare noget, man *kunne* have gjort? Knud Sønderby skulle bruge meget blæk til sin fyldepen, for han skrev mange notater, og han købte stabler af gule koncept-ark. Eller han skulle måske bruge farvebånd til sin skrivemaskine. Og hvad var vel mere naturligt end at købe det hos en boghandler - boghandleren i Hurup, Lyngbæks Boghandel, hed den. Indehaveren hed vistnok Hans Th. Hansen, dengang i halvtredserne. Selv en digter skulle sommetider hente brød hos bageren, og hos købmanden skulle han have gryn til havregrøden.

Når Knud Sønderby gik langs Limfjorden til Doverodde eller blandt bronzealderhøjene, havde han altid en lærredsskuldertaske med, den indeholdt masser af gule ark i foliestørrelse og en velspidset blyant. En lærredstaske som vi i dag ser St. St. Blicher afbildet med. Vi ser også ofte Morsø-forfatteren, Knud Sørensen, udstyret med sådan en taske.

Det, der ved Limfjordsegnene tiltrækker kunstnere af så mange slags, er den klare luft og den høje himmel. Lyset spejler sig naturligtvis i fjorden, og - se selv efter - der er højere til himlen i fjordegnene end noget andet sted. Det var ikke for ingenting, at vore forfædre, - for eksempel vikingerne - foretrak at se tingene fra vandsiden. Danskere har til alle tider haft det bedst, ikke blot mentalt, når vi er i nærheden af vand, i én eller anden form. Lige fra de første danskere til i dag har vi været dybt afhængige af vand. Det har været nødvendigt at kunne sejle til vore bopladser, når man skulle handle med hinanden. Selv i den ældre bronzealder begravede man sine døde i de store høje og tilmed på bakketoppene så de i hvert fald havde "havudsigt". *Det var vigtigt at kunne sejle, at kunne navigere.*

(Navigare necesse est, vivere non est necesse, latin – At sejle er nødvendigt, ikke at leve. Red.).

Knud Sønderby i essayet "Omkring Sankt Hans": *"En lys- og lydklar sommeraften kan man føle det, som er låget taget af tilværelsen, naturen bliver så stor, at man kun ved at foretage sig de helt usædvanlige ting kan udfylde sin plads i den. Går man i seng, er det kun af bitterhed over ikke at have noget at blive oppe efter. ..."*

Og

"... ligge og filosofere over om udbyttet af rejser måske netop bestod i at frasortere gale forhåndsforestillinger og få det resterende blandet i det rette forhold, måske endda efter at have fraskrallet det klichéagtige omslag om det, der havde rod i virkeligheden ... og så i øvrigt supplere med friske selvsete kendsgerninger, i essayet "Bænken ved San Cataldo", - og afsluttende: "Så mange havne, så mange minder ved havne og vand, den betydning

det dog har haft i ens liv". Med disse halvanden linjer afrunder Knud Sønderby essayet "De danske Havne". Således slutter essaysamlingen "Danmarkskortet", og hermed slutter også mine refleksioner i denne ombæring.

Undervejs i forløbet har det været nødvendigt at foretage en vis research, eller i hvert fald at understøtte hukommelsen. I denne sammenhæng har jeg lænet mig op ad Dansk Biografisk Leksikon, bind 18.

Efterskrift fra redaktionen!

Dette gamle bosted ved Visby Å' s udmunding i Visby bredning har en gammel og spændende historie. Det har været fiskerhus og landbrug og et farveri har også haft til huse. Huset ejes omkring 1870 af H. J. Vinding, der i 1881 sælger til Christian Vinding. År 1900 overtager Anders Severin Vinding ejendommen, som han sælger i 1914 til Christen Kjærgaard. Denne sælger dog allerede i 1919 stedet til svigersønnen, Peder Christen Skaarup.

Den 26. januar 1962 får ejendommen 3 ejere, alle med bopæl i København. De nye ejere er Knud Sønderby, Flemming Bergsøe og Ove Brusendorff. Knud Sønderby er beskrevet i denne artikel. Om Flemming Bergsøe (1905-1968) kan fortælles, at han var maler og tegner og ofte hentede sine motiver i Københavns omegn og i cirkus miljøet, som han holdt særlig meget af. Han har også udgivet flere literære arbejder; han var i øvrigt søn af Paul Bergsøe, der grundlagde det kendte firma af samme navn. Ove Brusendorff, født 1909, var forfatter og biografdirektør. Fra 1942 leder af filmarkivet og indtil 1960 af Det danske Filmuseum. Hans forfatterskab var af en særlig karakter, udgav bl.a. Erotikkens historie i tre bind samt et værk om filmens historie. – Man kan forestille sig nogle spændende diskussioner når disse tre var samlede ved det gamle hus ved fjorden! Men ikke meget varer evigt, både Knud Sønderby og Flemming Bergsøe dør i året 1968. Bergsøe ligger begravet på Sønderhaa kirkegård.

Ingeborg Marie Sønderby overtog hele ejendommen ved skøde lyst den 29. august 1968 og står som ejer i 10 år, indtil hun den 3. marts



1978 sælger til Dansk Journalistforbund, kreds 1, Københavns området. Huset kaldes herefter "Limfjordshuset", eller "Journalisthuset", et navn som vistnok stadig hænger ved. I de næste 14 år benyttes huset som feriebolig for danske journalister og deres familier. – Der findes en gæsteprotokol, som fortæller om de mange byboeres første møde med Thy. Og med museene i køkkenet, salamanderen i badeværelset og husmåren på loftet. De fleste er begejstrede over lyset fra fjorden og den flotte natur og beskriver de mange udflugter, de har gjort i omegnen. Og den store hjælpsomhed, man møder hos de handlende og navnlig hos Marie og Chr. Skaarup, der har opsyn med huset og som hjælper, når vand og lys forsvinder fra det gamle hus. Skaarup har også fortalt lidt om huset i Knud Sønderbys tid. Da var det inddelt således, at hver af de tre familier, der ejede huset, havde hver sin stue, stuen nærmest køkkenet var Sønderbys. – Gæstebogen er fyldt med små fortællinger om oplevelsen af Thy. Om fiskerbådene ved Vorupør, de seks kilo kantareller fundet på et par timer og meget andet godt. – Et sted i bogen konstateres, at "standen generelt er bedre til lyrik end til oprydning!" I og omkring huset forstås.

Den 2. juli 1992 sælges "Limfjordshuset", angiveligt fordi huset trænger til en grundig istandsættelse. Erik Bjergager er den nye ejer, der dog kun beholder huset i tre år. Huset ejes nu af thyboere.

I essayet "Den sorte Svane" beretter Knud Sønderby humoristisk om købet af en båd til ejendommen. Hvordan en henkastet bemærkning fra Knud Sønderby om: "man må jo have en båd engang", opfanges og optages meget bogstaveligt af en fætter, en gammel sømand, der ikke helmer før båden er fragtet tværs over landet, læsset af i Thisted havn og sejlet til Visby Å strand af de to fætre. Men arbejdet med båden bringer Knud Sønderby glæde:

"Sådan en båd skal der laves meget ved. Salmiak, sandpapir, spartel, maling, fernis, men det er morsomt arbejde og den ser dekorativ ud som den ligger der på marken med fjorden som baggrund. En åleruse har jeg hængt på gavlen som ekstra maritim virkning og jeg spekulerer så småt på at anskaffe mig en diskret tatovering. Jeg nænner vist knap nok at sætte den båd i vandet".

"Den sorte Svane" findes stadig. Den er lagt op i den gamle lade ved "Limfjordshuset".

Eigil T. Andersen